

TUDOMÁNYOS TÁJÉKOZTATÓ

Újabb megaregionális szabadkereskedelmi egyezmény: az Átfogó Regionális Gazdasági Partnerség (RCEP)*

CSÁKI GYÖRGY

A tanulmány célja a közelmúltban aláírt Regionális Átfogó Gazdasági Partnerség (Regional Comprehensive Economic Partnership – RCEP) egyezmény bemutatása és elemzése. A tágan értelmezett előzmények között röviden ismerteti a Transzatlanti Kereskedelmi és Befektetési Partnerség (Transatlantic Trade and Investment Partnership – TTIP), a Transz-csendes-óceáni Partnerség (Trans-Pacific Partnership – TPP) és az Átfogó és Előremutató Csendes-óceáni Partnerség (Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership – CPTPP) létrejöttének körülményeit is. Ezek a törekvések elválaszthatatlanok attól a ténytől, hogy a Kereskedelmi Világszervezet (World Trade Organization – WTO) 1995. évi megalapítása óta képtelen volt bármilyen fontos sokoldalú megállapodás elérésére, a Vitarendezési Testület tagjainak elmaradt jelölése következtében immár teljesen működésképtelenné vált. Az RCEP (a CPTPP-vel együtt) Ázsia és a csendes-óceáni térség további felértékelődését, ugyanakkor az USA befolyásának gyengülését jelzi a régióban.

Journal of Economic Literature (JEL) kódok: F10, F13, F15.

Kulcsszavak: szabadkereskedelem, WTO, megaregionális szabadkereskedelmi megállapodások

* A kézirat első változata 2020. december 13-án érkezett szerkesztőségünkbe.

<https://doi.org/10.47630/KULG.2021.65.3-4.69>

Csáki György E-mail: gyorgy.csaki@gmail.com.

**A new mega-regional trade agreement:
Regional Comprehensive Economic Partnership**

GYÖRGY CSÁKI

The objective of this paper is to provide a comparative evaluation of the recently signed mega-regional trade agreement, the Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP). From among the broadly defined antecedents, the report gives an overview on the circumstances of the emergence of the Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP), the Trans-Pacific Partnership (TPP) and the Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership (CPTPP). These initiatives are closely associated with the fact that since its foundation in 1995, the World Trade Organisation (WTO) has been unable to strike any important multilateral agreement. The failure to nominate new members to the Appellate Body has, by now, paralysed the WTO. However, the signing of the RCEP, together with CPTPP, represents the rise of Asia and the Pacific region and, at the same time, the diminishing influence of the United States in the region.

Journal of Economic Literature (JEL) codes: F10, F13, F15.

Keywords: free trade, WTO, mega-regional free trade agreements.

*„Global liberalisation may be best, but regional liberalisation is very likely to be good.”
(Summers, 1991:296)*

A világkereskedelem a 2008. évi válság óta a GDP-vel párhuzamosan bővül: 2018-ban 26 százalékkal haladta meg a tíz évvel korábbi szintet (WTO, 2019). Ez nem túl pozitív tendencia, mivel a második világháborút követően 2009-ben csökkent a legnagyobb mértékben a nemzetközi kereskedelem. A 2010-es évek végén azonban a *multilaterális kereskedelemszabályozás összeomlása és a kiszámíthatatlanul erősödő protekcionizmus* vált a világkereskedelem legnagyobb problémájává.

Megaregionális szabadkereskedelmi tárgyalások 2012-től napjainkig

A Kereskedelmi Világszervezet (WTO) már korábban is működésképtelenné vált: a 2006 óta a mai napig „felfüggesztett” Doha-forduló, a sokoldalú kereskedelmi megállapodások létrehozására való teljes képtelenség,¹ a szolgáltatáskereskedelem

¹ Az egyetlen s nem alapvető fontosságú, alapvetően technikai jellegű megállapodás, amelyet 2017-ben ratifikáltak a tagállamok, a Kereskedelemkönnyítési Megállapodás (*Trade Facilitation Agreement*). Ez az egyetlen sokoldalú megállapodás, amelyet a tagállamok minősített többsége 25 év alatt elfogadott.

1995 óta tervezett szabályozásának teljes sikertelensége, stb. a jelei ennek. A WTO egyetlen működő intézménye s így egyetlen valóban hasznos tevékenysége a vitarendezés volt: 1995. január 1. és 2020. november 20. között 597 tagállamok közötti kereskedelmi vita került a Vitarendezési Testület elé, ahol több mint 350 határozat született meg és 256 eset zárult le teljes mértékben.² 2019. december 19. óta azonban a Vitarendezési Testület is csaknem teljesen működésképtelenné vált, miután nem sikerül új tagokat jelölni (nemhogy megválasztani!) a Vitarendezési Testület Fellebbviteli Testületébe (Appellate Body) az USA vétői következtében.³

A WTO működésképtelensége következtében egyre több regionális kereskedelmi megállapodás (*Regional Trade Agreement – RTA*) jött létre, amelyeket, amennyiben azok megfelelnek a szervezet és a sokoldalú szerződések szabályainak,⁴ a WTO elismer. A WTO jelenleg 305 regionális szabadkereskedelmi megállapodást ismer el, amelyek közül 271 vonatkozik áruk kereskedelmére, 164 terjed ki a szolgáltatáskezeskedelmre és 61 tartalmaz engedélyező záradékot.⁵

2012–2013-ban úgy tűnt, hogy az ún. *megaregionális szabadkereskedelmi tárgyalások/megállapodások* lendíthetik előre a nemzetközi kereskedelmet. Azt a szabadkereskedelmi tárgyalást/megállapodást nevezzük megaregionálisnak, amelynek legalább az egyik oldalán egy nagyobb országcsoport áll, s ahol mindkét fél világ-gazdasági szempontból jelentős szereplő.⁶

A legkiterjedtebb megaregionális kereskedelmi tárgyalás az EU és az USA között 2013-ban megkezdett Transzatlanti Kereskedelmi és Beruházási Partnerségi

² https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_current_status_e.htm

³ A Fellebbviteli Testületnek jelenleg egyetlen (!) tagja van, a 2016-ban megválasztott elnök, Hong Zhao. A folyamatban lévő ügyek folytatódhatnak, miután a korábbi tagok folytathatják a már megkezdett ügyeket mandátumuk lejártá után is. Ugyanakkor Thomas Graham, akit az USA jelölt a testületbe 2011-ben, már bejelentette, hogy nem hajlandó folytatni a munkát (Pannatier & Hunter, 2019).

⁴ A WTO, amely az ENSZ kapcsolódó szervezete (*related organization*) ugyanakkor 27 sokoldalú, valamennyi tagország által elfogadott egyezményt is tartalmaz, így a WTO-hoz csatlakozott országok egyszerre tagok és részes országok.

⁵ Az egyezmények egyszerre több területre is kiterjedhetnek. A számok a 2020. november 20-i állapotokat tükrözik. Forrás: <http://rtais.wto.org/UI/PublicMaintainRTAHome.aspx> Letöltés ideje: 2020. 11. 21.

⁶ Munkahipotézisként kiindulhatunk a következő definícióból: „A megaregionális megállapodások olyan országok vagy régiók között jönnek létre, amelyek meghatározó szerepet játszanak a világkereskedelemben és a közvetlen külföldi beruházások terén. Ezeknek a megállapodásoknak a célja – a kereskedelmi kapcsolatok egyszerű bővítésén túl – a szabályozási megfelelés erősítése és szabályalapú keretek biztosítása a befektetési és üzleti környezet különbségeinek kiegyenlítésére” (Hirst, 2014). Ennek megfelelően nem tekintünk megaregionális szabadkereskedelmi egyezménynek az EU 44 regionális megállapodásából 42-t – ugyanakkor az EU–Kanada és főként az EU–Japán szabadkereskedelmi megállapodások nyilvánvalóan megaregionálisnak tekinthetők.

Megállapodás (TTIP) létrehozására irányuló tárgyalássorozat volt, ez azonban 2016 decemberében csöndben kimúlt.⁷ A TTIP-tárgyalások hét nagy témakört öleltek fel: áruk kereskedelme, szolgáltatáskereskedelem, beruházások, gazdasági és technikai együttműködés, szellemi tulajdon, versenyszabályozás és vitarendezés. Az EU és az USA közötti kereskedelmi forgalom a világ legnagyobb „kétoldalú” forgalma. 2019-ben az EU 28 tagállamából az USA-ba irányuló export meghaladta a 347 milliárd eurót (ezzel szemben 213,6 milliárd euró értékű import érkezett Európába, csaknem 135 milliárd eurós kereskedelmi többletet eredményezve).⁸ Folyamatosak ugyanakkor a kereskedelmi viták: a WTO-ban ez a két fél a két legnagyobb panasztevő és a két legnagyobb bepanaszolt – panaszai túlnyomó részét egymás ellen tették/teszik. A TTIP legfontosabb elemét a nem vámjellegű korlátozások enyhítése jelenthette volna, hiszen a vámok kölcsönösen alacsonyak, ugyanakkor a műszaki szabályozás, a szabványok és engedélyezési rendszerek különbözőségei komoly kereskedelmi korlátokat jelentenek az áruk és a szolgáltatások áramlásában egyaránt. A tárgyalásokat a kezdetektől az óceán mindkét partján sok gyanakvás és nagy bizonytalanság fogadta: *legtöbbször a tárgyalások „titkosságát” kárhóztatták.*⁹ Számos ismert társadalomtudós és sok civil szervezet környezeti és fenntarthatósági problémákra hivatkozva bírálta az egész tárgyalási folyamatot. Így a TTIP diszkrét elhalása nem kelt különösebb hiányérzetet az Atlanti-óceán egyik partján sem.

A TTIP csendes-óceáni „párja”, az ázsiai–csendes-óceáni térség kereskedelmi kapcsolatainak bővítésére irányuló Csendes-óceáni Partnerség (TPP) előkészítésére irányuló tárgyalásokon 12 ország vett részt: Ausztrália, Brunei, Chile, az Egyesült Államok, Japán, Kanada, Malajzia, Mexikó, Peru, Szingapúr, Új-Zéland és Vietnám. A TPP célja a részes országok közötti kereskedelmi forgalom és a beruházási tevékenység bővítése, az innováció és a gazdasági növekedés élénkítése volt. A TTP-megállapodást 2015. október 5-én aláírták. Az egyezmény ratifikálására nem került sor, s *2017 januárjában Donald Trump elnök visszavonta az USA aláírását.* A szerződésben maradt 11 ország 14 hónap elteltével megújította s némileg átalakította az eredeti egyezményt, amelyet 2018. március 8-án Átfogó és Előremutató

⁷ A TTIP tárgyalások 2016 decemberében „megállapodás nélkül véget értek”, miután az Európai Tanács 2019. április 15-én megállapította: „A TTIP-direktívák idejétmúltak és többé nem relevánsak” (<https://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ttip/>). Az csak igen felületes – politikailag erősen motivált – látszat, hogy Trump elnök lépett vissza a TTIP-től, ugyanis Donald Trump másfél hónappal a tárgyalások eredménytelen lezárása után indított PR-akciót a TTIP ellen.

⁸ Lásd: Eurostat: https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ext_lt_mainez&lang=en Letöltés ideje: 2020. 11. 21.

⁹ Erre reagált az Európai Bizottság 2015-től, mióta minden korábbinál több konkrét információt tett közzé a tárgyalásokról. Lásd: <http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ttip/>

Csendes-óceáni Partnerség (CPTPP) néven írtak alá Santiago de Chilében. *Az aláírás és a hatálybalépés időpontjában ez volt minden idők legnagyobb regionális kereskedelmi egyezménye.*¹⁰

Komoly fordulatot jelentett 2013-ban, hogy Japán is bekapcsolódott a TPP-tárgyalásokba, miután Abe Shinzo (akkori) miniszterelnök megpróbált életet lehelni az 1990 óta stagnáló japán gazdaságba, és az általános liberalizálásban kulcsszerepet szánt a TPP-nek (Koike, 2015). Az USA a TPP-vel elérni látszott valamennyi fontos kereskedelempolitikai célját a csendes-óceáni térségben: az agrárprotekciónizmus jelentős csökkentését, a szellemi tulajdon fokozott védelmét és a néhány feldolgozóipari ágazatban (például a járműgyártásban) alkalmazott korlátozások enyhítését. Erre mondták: „az USA kis csalival nagy halat fogott” (Hamada, 2015). Az USA-nak a szellemi tulajdonjogokkal kapcsolatos, a szabadalmak és a szerzői jogok megerősítését célzó javaslatok körül komoly viták bontakoztak ki, csakúgy mint a befektetők és az államok közötti vitarendezés mikéntjéről.

2017 novemberében azután Vietnámban a szerződéshez ragaszkodó 11 ország miniszteri értekezletén megerősítették a módosított TPP-hez kapcsolódó elkötelezettségüket, s négy hónap múltán megszületett a CPTPP, amely nagyrészt érintetlenül tartalmazza a TPP eredeti szövegét, a szerződés¹¹ 30 fejezetéből 20 változatlan maradt, összesen 22 rendelkezés változott meg vagy került ki a szerződésből (amelyek közül 11 a szellemi tulajdonjogok védelméhez kapcsolódó amerikai javaslat volt) (Goodman, 2018). A változások értelemszerűen elsősorban azokat a rendelkezéseket érintették, amelyek különösen fontosak voltak az USA számára, amelyeknek a szerződésbe foglalását az USA szorgalmazta: a legfontosabb változtatások a beruházások szabályozásával és a szellemi tulajdon védelmével foglalkozó fejezetekben találhatók. A CPTPP beruházási fejezete szerint például sokkal korlátozottabb lesz a befektetők azon képessége, hogy a befektetési megállapodások és a befektetési engedélyek alapján folytassák le az esetleges vitarendezést. Hasonlóképpen lerövidül az innovatív gyógyszerek szabadalmi védettségének ideje, leszűkült a technológia

¹⁰ A TPP a világ összes GDP-jének 37,4, a globális kereskedelmi forgalomnak pedig 25,9 százalékát képviselte volna. A CPTPP részesedése ennél szerényebb: a világ GDP-jének 14, a világkereskedelemnek 15 százalékát reprezentálja (Helble & Xue, 2017). A hatálybalépésre 6 ország ratifikálását követő 60. naptári napon került sor. A szerződő felek annak érdekében rendelkeztek így, hogy a hatálybalépést ne akadályozhassák egyes országok (adott esetben elsősorban Japán) bizonytalan kimenetelű parlamenti döntései.

¹¹ A CPTPP szövege megtalálható csaknem valamennyi részes ország kormányzati honlapján. Lásd például a kanadai kormány honlapját: <http://international.gc.ca/trade-commerce/trade-agreements-accords-commerciaux/agr-acc/cptpp-ptpgp/text-texte/cptpp-ptpgp.aspx?lang=eng> Letöltés ideje: 2020. 11. 22.

és az információ védelme és az írott szövegek szerzői jogvédelmének ideje is rövidebb lett, mint ahogyan a TPP rendelkezett. „Ezen rendelkezések felfüggesztése ellenére a CPTPP szellemi tulajdon védelmére vonatkozó fejezete a legfejlettebb és legrészletesebb szellemi tulajdonjog-védelmi sztenderdeket jelenti bármely napjainkig megkötött kereskedelmi egyezményben. Jelentős védelmet nyújt a külföldön tevékenykedő vállalatok számára innovációik ellopása ellen” (Goodman, 2018). Nem változtak az állami vállalatokra, az e-kereskedelemre és a közbeszerzésre vonatkozó rendelkezések – ezek az elemek nemcsak a CPTPP 11 részes országa számára, hanem a globális kereskedelmi rendszer szempontjából is pozitív fejleményt jelentenek – és, legalábbis a külső elemző számára, erősen összhangban állnának az USA érdekeivel is.

Kelet-Ázsia és a csendes-óceáni térség: az új erőközpont regionális kereskedelmi megállapodása?

2012 novemberében az ASEAN és annak tagországai¹² tárgyalásokat kezdeményeztek az ASEAN-nal szabadkereskedelmi megállapodással rendelkező hat állammal (Ausztrália, Dél-Korea, India, Japán, Kína és Új-Zéland) az Átfogó Regionális Gazdasági Partnerség- (RCEP) megállapodásról. Az ASEAN (a csoporton kívüli országokba irányuló) áruexportja 2017 és 2019 között 1000 és 1100 milliárd dollár között mozgott, amelynek 50-60 százaléka irányult az ázsiai–csendes-óceáni térség államaiba.¹³ Az RCEP célja – a legegyszerűbben megfogalmazva – az ASEAN hat szabadkereskedelmi megállapodásának egységes rendszerbe foglalása volt, éppen ezért az RCEP látszott a „legegyszerűbb” megaregionális megállapodásnak. Az ASEAN a tárgyalások kezdetekor már rendelkezett szabadkereskedelmi megállapodással mind a hat potenciális partnerrel, azoknak azonban nem feltétlenül volt egymással is ilyen kétoldalú megállapodásuk. Az RCEP-megegyezés magától értetődően létrehozta a Japán és Kína, Új-Zéland, valamint Dél-Korea közötti szabadkereskedelmi megállapodásokat.¹⁴

¹² Brunei, Fülöp-szigetek, Indonézia, Kambodzsa, Laosz, Malajzia, Mianmar, Szingapúr, Thaiföld és Vietnam.

¹³ <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableView/tableView.aspx?ReportId=24397>

¹⁴ <https://www.cnbc.com/2019/11/12/what-is-rcep-asia-pacific-trade-deal-slanted-to-be-worlds-largest-fta.html> Letöltés ideje: 2020. 01. 05.

Az RCEP-országok külkereskedelmi forgalma, 2019, milliárd USA dollár

	Export	Import
Brunei	7,210	4,999
Kambodzsa	14,987	22,150
Indonézia	168,455	164,945
Laosz	5,764	6,252
Malajzia	205,947	167,083
Mianmar	10,276	13,140
Fülöp-szigetek	52,225	99,848
Szingapúr	440,799	342,806
Thaiföld	246,623	209,546
Vietnám	243,697	253,508
ASEAN	1 395,983	1 284,277
Kína	2 399,018	1 974,747
India	331,328	485,292
Ausztrália	271,411	223,660
Új-Zéland	35,549	42,047
Japán	697,238	693,743
Dél-Korea	361,963	485,107
Világ összesen	18 615,688	18 044,908
RCEP16	5 492,490	4 703 581
RCEP15	5 161,162	5 188 873
RCEP15/Világ (%)	27,72	26,07
RCEP16/Világ (%)	29,50	28,75

Forrás: <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx> Letöltés ideje: 2020. 11. 22.

A különböző szabadkereskedelmi megállapodások egységes szerkezetbe integrálása nem egyszerűen (jog)technikai kérdés: az egyre nagyobb számú szabadkereskedelmi megállapodás bonyolult és egymástól eltérő szabályai riasztók a vállalatok (különösen a kis- és közepes vállalatok) számára, ezért igen gyakran nem is veszik

igénybe az egyes szabadkereskedelmi egyezmények által nyújtott elvben kedvezményes lehetőségeket (Wilson, 2015).

Az RCEP(15)-országok 2019-ben a világexport 22,7, míg a világimport 26,1 százalékát realizálták, Indiával – RCEP(16) – ezek az arányok 29,5 és 28,8 százalékra nőttek volna. (Lásd *I. táblázat*)

Az RCEP-tárgyalások a TPP-tárgyalásokkal párhuzamosan indultak, s az elemzők a kezdetektől bizonyos rivalizálást láttak a két elérni remélt szabadkereskedelmi megállapodás között:¹⁵ ennek egyik természetes oka az volt, hogy Kína az RCEP-t egy későbbi Csendes-óceáni Szabadkereskedelmi Övezet felé vezető alternatív útnak tartotta, s végig kezdeményező szerepet töltött be a tárgyalásokon (Gantz, 2016). 2013-ban komolyan felmerült Kína csatlakozása a TPP-tárgyalásokhoz, miután azonban az USA egyre gyakrabban hangsúlyozta: a TPP egyik célja, hogy ne Kína írja a jövőbeni kereskedelmi szabályait (hanem értelemszerűen az USA vagy egy országocsoport az USA irányításával), illetve Japán is csatlakozott a TPP-hez, Kína diplomatikusan visszavonult¹⁶ és figyelmét az RCEP-re összpontosította (Ye, 2015). Japán számára a CPTPP és az RCEP egyaránt a gazdaságpolitika általános liberalizációja (az „abenomics”)¹⁷ részeként volt fontos, ezért a japán kormány komoly áldozatokat hozott az átfogó kereskedelem-liberalizáció érdekében. A TPP-ben és az RCEP-ben egyaránt az agrár vámok jelentős csökkentése szerepelt, ami a hagyományos japán protekcionizmus egyik legfontosabb elemét rendíti meg. Az Abe-kormány azonban az ipari és szolgáltatás-export növelésének érdekében lemondott a kirívóan magas agrár vámok fenntartásáról: a CPTPP becslések szerint a japán rizstermelés 13 százalékos csökkenését eredményezi és az RCEP is hasonló hatásokkal járhat (Lee & Hakura, 2014).

A tárgyalások megkezdésekor a felek az alábbi célok elérését remélték:

- a vámok 95 százalékának felszámolása,
- egy közös piac eléréséhez vezető menetrend elfogadása,
- a szellemi tulajdonjog, a beruházások, a környezetvédelem, a pénzügyi szolgáltatások és a munkajogi előírások szabályozásának összehangolása,
- a hazai szerkezeti reformok támogatása,
- az utak, kikötők, erőművek és egyéb infrastrukturális létesítmények fejlesztése,

¹⁵ Ausztrália, Új-Zéland és Japán, valamint Brunei, Malajzia, Szingapúr és Vietnám (az ASEAN tagjai) mindkét megállapodás részesei.

¹⁶ Hivatalosan Kína sohasem csatlakozott a TPP-tárgyalásokhoz.

¹⁷ Az „abenomics” lényegéről lásd Muraközy, 2016.

- kereskedelemkönnyítés – különös tekintettel a vámigazgatási szolgáltatások javítására (Gantz, 2016).

2011 novemberében, az ASEAN 19. csúcstalálkozóján jelentették be a kereskedelmi egyezményre irányuló tárgyalássorozat megkezdését, amelyet hivatalosan a 21. ASEAN-csúcstalálkozón, 2012 novemberében indítottak útjára. A tárgyalássorozat lezárására, az RCEP-egyezmény aláírására 2020. november 15-én, a részes országok állam- és kormányfőinek videókonferenciáján került sor. A tárgyalássorozat a többoldalú nemzetközi kereskedelmi tárgyalások során megszokott nehézségekkel, de folyamatosan halad. Az egyetlen, ám annál nagyobb törést India – nem minden előzmény nélküli – visszalépése jelentette. Az RCEP-tárgyalásokról való távozás hivatalos bejelentésére a 2019. október 30. és november 4. között Bangkokban tartott 35. ASEAN-csúcstalálkozón került sor. Az indiai delegáció – és maga Modi miniszterelnök – a döntést a megállapodásnak *a piaca jutással, az eredetmegjelölési szabályokkal, a vámengedményekkel és a nem vámjellegű korlátozásokkal kapcsolatos előírásaira* vonatkozó, a tárgyalássorozat folyamán mindig hangoztatott indiai fenntartásokkal magyarázta.¹⁸ Az RCEP India számára három új szabadkereskedelmi megállapodást jelentett volna: Kínával, Ausztráliával és Új-Zélanddal szemben kellett volna vámokat csökkentenie. Ezekben a relációkban főként a Kínából származó import növekedésében érzékel veszélyeket a Modi-kormány. India nem érzi képesnek magát arra, hogy – jelentős piacnyitás esetén – eredményesen szállhasson szembe a kínai áruk versenyével.

Az Átfogó Regionális Gazdasági Partnerség- (RCEP) megállapodás

Az RCEP-megállapodás¹⁹ az alábbi 20 fejezetből áll:

1. Bevezető rendelkezések és általános meghatározások.
2. Áruk kereskedelme.
3. Származási szabályok. (3/A melléklet: Áruspecifikus szabályok. 3/B melléklet: Minimális információs követelmények.)

¹⁸ Indiának az RCEP-tárgyalásokról való visszalépésével kapcsolatban lásd Csáki, 2020.

¹⁹ A megállapodás teljes szövege megtalálható az RCEP-titkárság honlapján: <https://rcepsec.org/legal-text/>. Az ASEAN honlapján található egy tízoldalas összefoglaló (<https://asean.org/storage/2020/11/Summary-of-the-RCEP-Agreement.pdf>), ugyanígy a 15 állam- és kormányfőnek az RCEP aláírása alkalmából kiadott közös közleménye (<https://asean.org/joint-leaders-statement-regional-comprehensive-economic-partnership-rcep-2/>).

4. Vámeljárás és kereskedelemkönnyítés. (4/A melléklet: A kötelezettségek végrehajtásának időszaka.)
5. Egészségügyi és növényegészségügyi intézkedések.
6. Szabványok, műszaki előírások és megfelelésértékelési eljárások.
7. Kereskedelmi jogorvoslatok. (7/A melléklet: az antidömping- és kiegyenlítő vámeljárásokhoz kapcsolódó gyakorlatok.)
8. Szolgáltatáskereskedelem. (8/A melléklet: Pénzügyi szolgáltatások. 8/B melléklet: Távközlési szolgáltatások. 8/C melléklet: Szakmai szolgáltatások.)
9. Természetes személyek ideiglenes mozgása.
10. Beruházások. (10/A melléklet: Nemzetközi szokásjog. 10/B melléklet: Kisajátítás.)
11. Szellemi tulajdon. (11/A melléklet: Részesország-specifikus átmeneti időszak. 11/B melléklet: Technika segítségnyújtási kérelmek listája.)
12. Elektronikus kereskedelem.
13. Verseny. (13/A–B–C–D mellékletek: A 13.3. cikk – a versenyellenes tevékenységgel szembeni megfelelő eszközök és 13.4. cikk – Együttműködés Brunei Darussalammal, Kambodzsával, a Laoszi Népi Demokratikus Köztársasággal és Mianmarral.)
14. Kis- és közepes vállalatok.
15. Gazdasági és technikai együttműködés.
16. Kormányzati beszerzések. (16/A melléklet: A részes országokban átláthatóságra vonatkozó információk publikálására használt elektronikus eszközökről.)
17. Általános előírások és kivételek.
18. Intézményi rendelkezések. (18/A melléklet: Az RCEP Közös Bizottság szubszidiaritási testületeinek feladatai.)
19. Vitarendezés.
20. Záró rendelkezések.

A megállapodáshoz négy csoportban további 75 melléklet csatlakozik.

A mellékletek tartalmazzák az országonkénti engedményeket/haladékokat. Ezek alapján az RCEP-megállapodás számos kritikusa véli úgy, hogy a vámok 90 százalékának felszámolására vonatkozó általános kijelentések erősen túlzók. Az első melléklet Brunei Darussalam kötelezettségvállalásainak időrendjét tartalmazza.²⁰ A 262 oldalon, oldalanként átlagosan 40 sorban felsorolt termékek között 2390 (!) darab, termékfajtánként eltérő hosszúságú *kivételi lista* található. A dél-koreai kivé-

²⁰ <https://rcepsec.org/wp-content/uploads/2020/11/Brunei-Darussalam-Schedule-of-Tariff-Commitments.pdf> Letöltés ideje: 2020. 12. 05.

telek felsorolása 2742 (!), a kínaiaké 1665 (!) oldalt tesz ki, míg Japán kivételi listáját az egyezmény egy 1334 oldalas táblázatban tartalmazza.²¹ Noha az RCEP szolgáltatásokkal kapcsolatos fejezetei nem tartalmazznak sem túl mély, sem túl kiterjedt szolgáltatáskereskedelmi liberalizációt, ehhez is hét ország (hat ASEAN-tagország, valamint Kína) fűzött (lényegében korlátozó jellegű) kiegészítő megjegyzéseket. A „Fenntartások és nem megfelelő intézkedések időrendje a szolgáltatások és a beruházások terén”, valamint a „Természetes személyek ideiglenes mozgására vonatkozó különleges kötelezettségvállalások időrendje” részekhez valamennyi részes ország kiterjedt kivételi listákat csatolt.²²

A ratifikációhoz hat ASEAN-tag és három ASEAN-on kívüli RCEP-tag ratifikációja kell, ez nem tűnik problémának.²³ Az egyezmény nyitott a további csatlakozásokra. Két éven belül azonban nem fogadnak új csatlakozókat, kivéve Indiát, az ország bármikor csatlakozhat az egyezményhez.

Kétségtelen, hogy az RCEP kevésbé ambiciózus megaregionális megállapodás, mint a CPTPP: csak a vámok 90 százalékát számolja fel a CPTPP 100 százalékaival szemben; a mezőgazdasági termékek kereskedelme gyakorlatilag hiányzik a megállapodásból és a különböző szolgáltatások kezelése is meglehetősen eltérő minőségű; továbbá az RCEP – szemben a CPTPP-vel – csak igen kevésbé foglalkozik a termékminőségi előírásokkal. *Az RCEP egyszerűbb, kevésbé mély és kevésbé átfogó megállapodás, mint a CPTPP.* Ennek alighanem az a legfontosabb magyarázata, hogy a 15 részes ország között egymástól nagyon különböző méretű és fejlettségű, ezért eltérő érdekekkel rendelkező országok találhatók. Az elfogadott szabályok túlságosan is általánosak ahhoz, hogy figyelemmel lehessenek ezekre az eltérő érdekekre. Mindez azonban azért sem lehet meglepő, mert a kiindulás is igen „egyszerű” és szerény volt: az ASEAN korábban kötött hat szabadkereskedelmi megállapodásának (az ún. „ASEAN + 1” megállapodásoknak) egységes szerkezetbe foglalása volt. Nem véletlen, hogy a tárgyalássorozat, és így a létrejött tizenöt oldalú megállapodás legnagyobb kudarca, India visszalépése nem az ASEAN-csoporthoz, hanem mindekelőtt a kínai–indiai viszonyhoz kapcsolódik.

²¹ <https://rcepsec.org/wp-content/uploads/2020/11/Japan-Schedule-of-Tariff-Commitments.pdf>
Letöltés ideje: 2020. 12. 05.

²² Az előbbi témakörben Indonézia külön időrendet jelentett be a szolgáltatásokra és a beruházásokra vonatkozóan. Csak a beruházásokkal kapcsolatban kért – és kapott – derogációt Kambodzsa, Laosz, Mianmar, a Fülöp-szigetek, Thaiföld és Vietnám, illetve Kína és Új-Zéland. A többi 6 részes ország közös dokumentumban terjesztette be a szolgáltatásokra és a beruházásokra vonatkozó derogációs igényeit.

²³ A ratifikálás módja a CPTPP hasonló eljárását követi – abban az esetben a japán kormány nem kívánta parlament elé vinni a ratifikálást – erre az RCEP esetében is lehetősége van.

Az RCEP, noha jelentős mértékben segítheti a piacra jutást olyan országokban, amelyekben jelentős kereskedelmi korlátozásokat tartanak fenn, nem megy olyan messzire, mint a CPTPP a vámok felszámolása és az áruk és szolgáltatások kereskedelme terén. A CPTPP és az RCEP nem zárják ki kölcsönösen egymást, a mindkét egyezményben részes országok²⁴ kihasználhatják e két egyezmény együttes létezésének előnyeit, mivel egyaránt hozzájuthatnak az észak-amerikai (Kanada és Mexikó) és az ázsiai piacokhoz. Egy szingapúri elemzés szerint „Szingapúr egyidejű részvétele a TPP11-ben és az RCEP-ben a reál GDP 2,07 százalékos növekedését eredményezi, míg a CPTPP önmagában valamivel több mint 1 százalékos GDP-növekedéshez vezetne, az RCEP pedig 1,63 százalékos többletnövekedést eredményezne. Mindez érvényes Ausztráliára, Bruneira, Japánra, Malajziára, Új-Zélandra és Vietnámra is” (Ji et al., 2018).

Eltérő érdekek, eltérő törekvések

Az RECP-megállapodásnak voltaképpen hat szereplője volt: az ASEAN és a másik öt ország. Ez annak ellenére igaz, hogy az ASEAN-hoz nagyon eltérő fejlettségű, nagyságú és szerkezetű államok tartoznak.

Az ASEAN és az ASEAN-tagországok elégedettek lehetnek az elért megállapodással. Miként a *The Financial Times* részletes beszámolója hangsúlyozza, a különböző egyezmények egyesítése révén az RCEP „egy lépéssel közelebb hozza Ázsiát ahhoz, hogy olyan egységes kereskedelmi zónává váljon, mint az EU vagy Észak-Amerika, annak ellenére, hogy az egyezménytől nem várhatók nagy vámcsökkenések” (Harding & Reed, 2020). A tárgyalásokat az ASEAN kezdeményezte, és végig annak irányítása alatt zajlottak, Kína csatlakozása után is. Az RCEP nagyban hozzájárulhat ahhoz, hogy Európához és Észak-Amerikához hasonlóan Ázsia koherens kereskedelmi övezetté váljon. Ázsia integrálódott, de alapvető kereskedelmi célja más piacok árukkal való ellátása volt. Az RCEP megváltoztathatja mindezt, különös tekintettel a Kína, Japán és Dél-Korea között létrejött szabadkereskedelmi megállapodás várható hatásaira.

Japán szokatlanul aktív és kezdeményező szerepet vállalt a CPTPP gyors kialakításában. Soha nem volt korábban példa, hogy Japán vezető szerepet játsszon egy többoldalú gazdasági-kereskedelmi megállapodás létrehozásában, s hamarosan lezárult az EU–Japán szabadkereskedelmi megállapodás is. Noha India visszalépé-

²⁴ Ausztrália, Brunei, Japán, Malajzia, Szingapúr, Új-Zéland és Vietnám.

se érzékenyen érintette a felkelő nap országát,²⁵ végig igen aktív maradt az RCEP tárgyalásokon is. Japán számára – tekintettel arra, hogy az egyezmény kereskedelem-liberalizációs rendelkezései jóval kevésbé ambiciózusak, mint a CPTPP hasonló rendelkezései – az RCEP elsődleges fontosságát a nagyszámú régióbéli ország összefogásának keretei adják. A javasolt, Japán–Kína–Dél-Korea közötti szabadkereskedelmi megállapodás valahol a CPTPP és az RCEP között helyezhető el, Japán ezért mindent elkövetett egy „agresszívabb” RCEP elérése érdekében, ami Japán javára módosíthatna volna az említett háromoldalú szabadkereskedelmi megállapodást. A megállapodás révén elért kereskedelem-liberalizáció kevesebb, mint amire Japán törekedett különösen azért, mert az Indiára egyáltalán nem terjed ki (annak visszalépése következtében). Japánt mindezekon túl az is zavarta, hogy India visszalépésével Kína szerepe felértékelődött, szemben azzal a korábbi japán reménnyel, hogy Japán, Dél-Korea és India valamelyes kereskedelmi/kereskedelempolitikai ellensúlyt tud képezni Kínával szemben.

Japán számára az RCEP különösen fontos a régióban kialakult japán vezetésű értékláncok további kiterjesztése és elmélyítése szempontjából. Nem véletlen a Japán Autógyártók Szövetsége²⁶ elnökének lelkes nyilatkozata: „A globális szinten tevékenykedő japán autóipar számára az RCEP-egyezmény az ázsiai–csendes-óceáni térségben létrehozandó fejlettebb értékláncok támogatását jelenti. Hasonlóan nagy jelentőségűek a kereskedelem liberalizációjára és a beruházásokra vonatkozó közös szabályok, valamint a szellemi tulajdonjogok és a beruházások védelme a 15 részes országban. Ez az első alkalom, hogy Japán olyan szabadkereskedelmi megállapodást köt, melyben Kína és Dél-Korea is részt vesz, és reméljük, hogy a megállapodás az értékláncok bővülését és erősödését segíti a régióban, beleértve a jövőben Indiát is. Reméljük továbbá, hogy a globális kereskedelem és beruházások folyamatban lévő liberalizációja hozzájárul a gazdasági és társadalmi fejlődéshez a világ különböző régióiban” (JAMA, 2020).

Az egyezmény egyik leggyakoribb bírálatának tárgya Kína domináns nagysága és jelentős gazdasági-kereskedelmi fölénye a részes országok között. Kína az RCEP révén kétségtelenül további befolyást szerez az ázsiai kereskedelem normáinak meghatározásában, ami jelentősen megnövelheti a hatalmas ország puha hatalmi befolyását. Kína ugyanakkor soha nem irányította az RCEP-tárgyalásokat, ám ha egy-

²⁵ Sok japán szakértő éppen ezért az RCEP-ből való kivonulást javasolta a japán kormánynak. Az időközben lemondott Abe miniszterelnök liberalizációs politikájának azonban meghatározó része volt a kereskedelmi kapcsolatok liberalizációja, így az Abe-kormány az eredetileg remélnél szűkebb körű és kevésbé mély kereskedelem-liberalizációt is elfogadta, támogatta.

²⁶ Japan Automobile Manufacturers Association = JAMA.

szer az egyezmény hatályba lép, az ASEAN nehezen maradhat a kormánykeréknél. Ennek ellenére nem meglepő és nyilvánvalóan nem is teljesen megalapozatlan az az értékelés, mely szerint „amíg az USA aludt, Kína megszervezte a saját ázsiai–csendes-óceáni kereskedelmi blokkját” (Frankel, 2020).

Kína számára az RCEP-ben való részvétel az ASEAN-országokkal létrejött gazdasági integrálódás megerősítését, konszolidálását is jelenti. Kína – rövid habozás után – nem csatlakozott a TPP-tárgyalásokhoz, s így nem lett részese a CPTPP-nek. Kína számára elfogadhatatlan volt a CPTPP által megkívánt gyors piacnyitás (mert az szemben állt volna Kína fokozatos reformokra épülő gazdaságpolitikájával), ellemezte az állami vállalatok semleges kezelését egy olyan időszakban, amikor Kínában lényegesen nőtt (és nő) az állami tulajdonú cégek gazdasági súlya, amelyek jelentős közvetlen állami támogatást élveznek, s haszonélvezői az őket célzó iparpolitikának is (Wong, 2020). Kínát erőteljesen taszította a TPP-tárgyalások során az USA kezdeményező szerepe is, az amerikai visszavonulás után pedig alig 13 hónappal létrejött a CPTPP, ami kész helyzetet teremtett Kína számára.

A CPTPP-től való távolmaradás versenyképességi és kereskedelmi hátrányokat okozhat Kínának. Számítania kell a kereskedelemelterelő hatásokra és magasabb vámmokkal kell szembenéznie a CPTPP részes országaiban. Miután az USA visszalépett a TPP-ből, az RCEP fontossá vált Kína számára az USA Pekinggel szemben folytatott protekcionista erőfeszítéseinek ellensúlyozására is. Az RCEP ugyanakkor – részben nyilvánvalóan a résztvevők méretkülönbségei következtében is – kétszer olyan nagy pozitív jövedelemhatást eredményezhet 2030-ra, mint a CPTPP: az RCEP a részes országok együttes GDP-jét 286 milliárd dollárral növelheti, szemben a CPTPP-től várt mintegy 157 milliárd dolláros jövedelemnövekedéssel (Wong, 2020).

Az ausztrál álláspont szerint az RCEP az alábbi előnyöket nyújtja a részes országoknak:

- egységes szabály- és eljárási rendszer az ausztrál áruexportőrök számára, valamint az RCEP preferenciális tarifáinak felhasználására az egész régióban, növekvő lehetőségek az ausztrál üzleti szférának a regionális értékláncokhoz való hozzájárása terén, mert lehetővé teszi a régió más országaiban az értékláncaikba iktatott ausztrál termékek számára a kedvezményes RCEP-vámokat a harmadik RCEP részes országba irányuló export esetében;
- a nem vámjellegű akadályok leküzdésének lehetőségei, beleértve az olyan területeket is, mint a karanténok és a műszaki sztetenderdek, a WTO-szabályoknak való megfelelés, az átláthatóság és az együttműködés előmozdításával;

- új piaci hozzáférési kötelezettségvállalások a szolgáltatók és a befektetők számára Kínában és az ASEAN olyan piacain, mint Malajzia, a Fülöp-szigetek és Thaiföld (Australian Government, 2020).

Az ausztrál külügy- és külgazdasági minisztérium állásfoglalása szerint „az RCEP a kereskedelem liberalizációja és a szabályalapú kereskedelmi megállapodások támogatásának üzenetét is küldi a világnak egy olyan időben, amikor jelentősek a kereskedelmi feszültségek és a WTI nagy kihívásokkal néz szembe. Az olyan megállapodások, mint az RCEP kritikus szerepet játszhatnak a protekcionizmussal szembeni ellenállásban és a betartható szabályok által támogatott nyitott globális gazdaság támogatásának megerősítésében (Australian Government, 2020). Az ausztrál elégedettség nem meglepő: a többi 14 részes országból 9 Ausztrália 15 legnagyobb kereskedelmi partnere közé sorolható és az ausztrál kivétel 67 százalékát képviseli (Australian Government, 2020).

Az ausztrál miniszterelnök szerint „mivel Ausztráliában minden ötödik munkahely az exporttól függ, az RCEP alapvető fontosságú lesz, amikor Ausztrália és a többi részes ország hozzákezd a Covid–19 utáni újjáépítéshez. Az egyezmény a világ leggyorsabban fejlődő régiójára vonatkozik, s ahogy az RCEP-országok tovább növekednek és erősödik a középosztályuk, új lehetőségek nyílnak meg az ausztrál farmerek, üzletemberek és befektetők előtt.”²⁷

Dél-Koreában vita folyt arról, hogy a TPP-hez vagy az RCEP-hez érdemesebb-e csatlakozni. Dél-Korea számára az RCEP hozzájárul az országnak a gazdasági kapcsolatok diverzifikálására és bővítésére irányuló törekvéséhez, ugyanakkor Szöulban az RCEP-t a kezdetektől nem tekintették Kína kezdeményezte és irányította egyezménynek, így nem tartottak növekvő kínai befolyástól sem. A jelenlegi dél-koreai kormány világosan Délkelet-Ázsiát tekinti diverzifikációs stratégiája kulcsterületének, ezért az RCEP aláírását nem pusztán gazdasági, de diplomáciai kapcsolatainak kiterjesztésére is fel kívánja használni (Korea Chair, 2020).

A dél-koreai kereskedelmi, ipari és energetikai miniszter kiemelte, hogy amíg 2007-ben az országnak az ASEAN-országokba irányuló kivitele 38,7 milliárd dollár volt, addig 2019-ben már meghaladta a 95 milliárd dollárt, ami jelentős mértékben az ASEAN és Dél-Korea közötti szabadkereskedelmi megállapodás eredménye volt. Az RCEP a dél-koreai kormány meggyőződése szerint további segítséget nyújt az ország délkelet-ázsiai gazdasági helyzetének erősítéséhez. Az RCEP „ahhoz is hoz-

zárjával, hogy Dél-Korea könnyebben megbirkózzon a multilateralizmus meggyöngyülésével és a globális értékláncok lokálissá válásával” (Yonhap, 2020).

Dél-Korea számára különösen fontos az RCEP révén létrejött szabadkereskedelmi megállapodás Japánnal. Bár az elmúlt évtizedekben Dél-Korea és Japán között meglehetősen sok, történelmi vitáikból származó politikai nézeteltérés merült fel, ez nem terjedt át a gazdasági kapcsolatokra. Az RCEP multilaterális jellege valószínűleg kulcsfontosságú tényező volt ebben, s a mélyebb gazdasági integráció lehetősége mindkét fővárost arra ösztönzi, hogy kétszer is meggondolhatja, mielőtt kereskedelmi büntetőintézkedésekkel válaszolna az esetleges politikai feszültségekre (Ferrier, 2020). Nem mellékes, hogy Dél-Koreát és Japánt általában az RCEP legnagyobb nyerteseinek tekintik: az RCEP következtében a Dél-Korea és Japán közötti árukereskedelem 83 százaléka vámmentes lesz, s 2030-ra mindkét ország GDP-je 1 százalékponttal nő, ami többletnövekedést jelent a 15 részes országban is (Petri–Plummer, 2020).

RCEP: a világgazdasági erőviszonyok további áttrendeződése

A 2010-es évek elején a három megaregionális kereskedelmi tárgyalássorozat csaknem egyidejű megindulása egyértelműen a WTO kudarcaira, a vitarendezésen túli *de facto* működésképtelenségére, az érdemi sokoldalú megállapodások elérésének ellehetetlenülésére adott válasz volt (Csáki, 2016). Az EU és az USA közötti tárgyalássorozat 2016 végén eredménytelenül megszakadt, a Trump-adminisztráció 2017 elején visszavonta aláírását a TPP-megállapodásból (a megállapodásban maradt többi 11 részes ország egy kissé kevésbé nagyratörő megállapodást hozott tető alá). A legegyszerűbb feladatnak látszó RCEP sem az eredeti terveknek megfelelően zárult, mert India visszalépése miatt ASEAN+6 helyett ASEAN+5 megállapodás jött létre.

Az RCEP ugyanakkor megvalósította az alapvető kiinduló célkitűzést, az ASEAN-országok fejlett(ebb) regionális partnereivel már korábban is létező szabadkereskedelmi megállapodások egységes keretbe foglalását. A megállapodást lehet bírálni, lehet hiányolni az agrárkereskedelmi és a szolgáltatáskereskedelmi megállapodásokat, ennek ellenére nem tűnik helyesnek alábecsülni annak jelentőségét. „[...] az RCEP a gyakorlatban nem sokat változtat a térségbeli gazdasági szabályokon. A résztvevők között két kivétellel régóta hatályban vannak már kereskedelmi megállapodások, amelyek egy része eleve az RCEP-nél jelentősebb piacnyitást írt elő. A kínai befolyásról szóló narratívával szemben az RCEP nem egy új kereskedelmi

blokk létrehozását célozta, hanem a létező megállapodások egységesítését, és ezt is csak részben sikerült elérnie. Ettől függetlenül a megállapodásnak vannak fontos hozadékai, és minden bizonnyal hozzájárul majd a kelet-ázsiai integráció óvatos mélyüléséhez. Az ázsiai központú világgazdasági rend eljövételéhez azonban fel kell még oldani az abban rejlő ellentmondást, hogy a térségbe olyan országok próbálnak integrálódni, amelyek szinte mindegyike exportorientált, merkantilista külgazdasági stratégiát folytat” (Mészáros, 2020 – kiemelés az eredetiben!). Az RCEP-t kezdeményező ASEAN elérte a kitűzött célt: az öt fontos kereskedelmi egyezmény egységes keretbe foglalásával jelentős kereskedelemkönnyítést ért el, s a szabályozók egységesítése révén javította vállalatainak a hatékony bekapcsolódását a régió értékláncaiba.

A részes országok mélyebb integrációjával kapcsolatban ki kell hangsúlyozni, hogy az RCEP az első szabadkereskedelmi megállapodás Kína, Japán és Dél-Korea között, s mivel mindhárom ország feldolgozóipari és technológiai erőközpont, a közöttük létrejött megállapodás a globális kereskedelem jelentős bővülését is eredményezheti. Az RCEP nagyban hozzájárulhat ahhoz, hogy Európához és Észak-Amerikához hasonlóan Ázsia koherens kereskedelmi övezetté váljon. Ázsia integrálódott, de alapvető kereskedelmi célja más piacok árukkal való ellátása volt. Az RCEP megváltoztathatja mindezt, különös tekintettel a Kína, Japán és Dél-Korea között – is – létrejött szabadkereskedelmi megállapodás várható hatásaira: amint Mészáros M. Tamás is hangsúlyozza, „a kölcsönös piacnyitás jelentősen csökkentheti majd a kereskedelem tranzakciós költségeit és növelheti a három ország közötti kereskedelmi forgalmat – már ha a politika nem akadályozza ezt” (Mészáros, 2020). Másrészt a három ország végtermékexportjának zöme ugyan kétségtelenül a régió kívülré irányul, de az RCEP változtathat ezen, különösen a Kína, Japán és Dél-Korea között – is – létrejött szabadkereskedelmi megállapodás várható hatásai révén. Ugyanakkor a globális értékláncokban rendkívül erős a három ország feldolgozóiparának integráltsága, s az RCEP egyik kiemelt célja éppen az értékláncok megerősítése a régióban. Az RCEP a szabályozás egységesítése (elsősorban a feldolgozóipar területén) és a származási szabályok egységesítése révén fokozhatja a régió értékláncainak hatékonyságát.

Az USA (a Trump-adminisztrációnak a TPP-ből való visszalépése nyomán) mindkét nagy ázsiai szabadkereskedelmi megállapodáson kívül áll, ami azt jelenti, hogy sem az EU, sem az USA – a világ hagyományos kereskedelmi szuperhatalmai – nem rendelkezik beleszólással abba, hogy Ázsia és a csendes-óceáni térség miként határozza meg a maga kereskedelmi normáit. Az RCEP-megállapodás min-

denképpen tovább csökkenti az Egyesült Államok befolyását a térségben. Politikai és geostratégiai szempontból is rendkívül fontos, hogy az USA több fontos szövetségese is szabadkereskedelmi egyezményt kötött Kínával, miközben a világ az USA és Kína közti kereskedelmi háború eszkalálódásától tartott.²⁸

Kína számára az RCEP egyszerre jelent szabadkereskedelmi megállapodást a régió legerősebb gazdaságaival és az ASEAN-országokkal korábban kialakult gazdasági integrálódás erősítését. Kína az RCEP-tárgyalások során egyáltalán nem játszott vezető szerepet. Peking eredetileg ASEAN + Kína, Japán, Dél-Korea formációban képzelte el az RCEP-t, Japán azonban ragaszkodott Ausztrália, Új-Zéland és India bevonásához (nyilván részben politikai okok miatt kívántak demokratikus országokat a megegyezésbe bevonni, részben tartottak a kínai erőfölénytől). „A szerződés összetétele szintén nem feltétlenül Kína, hanem az ASEAN elveit tükrözi. Szemben az EU-val vagy a NAFTA-val, az ASEAN a tagállamai közötti fejlettségbeli különbségek és az egyes államok eltérő szektorális érzékenységei (továbbá az eltérő kulturális és politikai háttér) miatt nem szereti a szigorú, átfogó és gyors piacnyitást előíró, a vámcsökkenésen túl a belpiaci viszonyokba is erősebben belenyúló szerződéseket. *A cél emiatt végig a legkisebb közös nevező elérése volt, amelyre minden érintett ország rá tud bólintani.*” (Mészáros, 2020 – kiemelés az eredetiben!) Ettől függetlenül Kína gazdasági erőfölénye nyilvánvaló, s az RCEP tovább erősítheti Kína pozícióit a világgazdasági erőviszonyok rendszerében.

Igazolódik Jaimovich és Baldwin immár évtizedes megállapítása a szabadkereskedelmi megállapodások közötti dominóhatás érvényesüléséről: „Miközben a WTO-tárgyalások egyre erőtlenebbek, mi hajtja előre a regionális kereskedelmi megállapodások bővülését? Cikkünk azt állítja, hogy a regionalizmust nagyrészt a dominóhatás lendíti előre, amelyben a létező kereskedelmi megállapodásból kizárt nemzetek tárgyalásokat kezdenek a meglévő megállapodások kereskedelemeltérítő hatásainak orvoslására. Ez a jelenség inkább kihívás, mint fenyegetés a WTO számára, de nem hagyható figyelmen kívül” (Jaimovich & Baldwin, 2010). Az elmúlt évtizedben azonban tovább erősödött a WTO működésképtelenségre, így az RCEP létrejötté is további szabadkereskedelmi egyezmények felé tolja a világgazdaságot.

A 2010-es években lezajlott megaregionális kereskedelmi tárgyalások közül sikerrel zárul le a CPTPP és az RCEP, az a kettő, amely elsősorban Ázsia és a csendes-óceáni térség országait érinti. Emellett létrejött az EU–Kanada és az EU–Japán

²⁸ 2020 decemberében még korai a 2021 januárjában hivatalba lépő Biden-adminisztráció Kínápolitikájának, és főként a Kínával kapcsolatos kereskedelempolitikájának előjelezése.

szabadkereskedelmi megállapodás.²⁹ Ezentúl 23 WTO-tagország részvételével zajlik a *Trade in Services Agreement (TiSA)* tárgyalássorozata is. Úgy tűnik, a WTO cselekvőképtelensége tartósan lehetetlenné teszi a lényegi sokoldalú (multilaterális, a WTO égisze alatt, mind a 164 tagállam részvételével) kereskedelmi megállapodások létrejöttét. Érdeemes megbarátkozni a többoldalú (*plurilateral*) kereskedelmi tárgyalások/megállapodások kategóriájával: a jövőben olyan további szabadkereskedelmi megállapodások létrejötte várható, amelyekben kettőnél több, de 164-nél jóval kevesebb részes ország állapodik meg. Így talán csökkenhetnek a nemzetközi kereskedelem olyan akadályai, mint a nem vámjellegű korlátozások és a szolgáltatás-kereskedelmi protekcionizmus, aminek elérésére a WTO az elmúlt negyedszázadban egyáltalán nem volt képes.

Hivatkozások

- Australian Government (2020). *Overview: The Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP)*. 15 November. Forrás: <https://www.dfat.gov.au/sites/default/files/rcep-overview.pdf> Letöltés ideje: 2020. 11. 28.
- Csáki, Gy. (2016). Megaregionális szabadkereskedelmi tárgyalások. *Külgazdaság*, 60(3–4), 79–100.
- Csáki, Gy. (2020). Az Átfogó Regionális Gazdasági Partnerség (RCE+P) és India. *Köz-gazdaság*, 15(1), 172–184. Forrás: http://old.uni-corvinus.hu/fileadmin/user_upload/hu/kozgazdasagtudomanyi_kar/files/Koz_gazdasag/online_tanulmanyok/Koz-gazdasag_2020-1_17cikk.pdf letöltés ideje: 2020. 12. 13.
- Ferrier, K. (2020). Could RCEP Help Improve South Korea-Japan Relations? As a by-product of the mega-deal, Seoul and Tokyo are now bound by their first ever shared free trade agreement. *The Diplomat*. 24 November. Forrás: <https://thediplomat.com/2020/11/could-rcep-help-improve-south-korea-japan-relations/> Letöltés ideje: 2020. 12. 06.
- Frankel, J. (2020). Biden's Modest Multilateralism. *Project Syndicate*, 27 November. Forrás: <https://www.project-syndicate.org/commentary/joe-biden-america-modest-multilateralism-by-jeffrey-frankel-2020-11> Letöltés ideje: 2020. 11. 28.
- Gantz, D. A. (2016). The TPP and RCEP: Mega-Trade Agreements for the Pacific Rim. *Arizona Journal of International & Comparative Law*, 33(1). Forrás: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/ajicl33&div=9&id=&page=> Letöltés ideje: 2020. 01. 27.
- Goodman, M. P. (2018). *From TPP to CPTPP*. Center for Strategic & International Studies. 8 March. Forrás: <https://www.csis.org/analysis/tpp-cptpp> Letöltés ideje: 2020. 11. 22.
- Jaimovich, D & Baldwin, R. (2010). *Contagious FTAs: New evidence on the domino theory of regionalism*. VoxEu, 2 September. Forrás: <https://voxeu.org/article/contagious-ftas-new-evidence-domino-theory-regionalism> Letöltés ideje: 2020. 11. 29.

²⁹ Az Európai Unió – a 2020. június 30-i állapotok szerint – egymaga 43 szabadkereskedelmi megállapodás részese. Lásd: https://www.wto.org/english/tratop_e/region_e/rtafactfig_e.pdf Letöltés ideje: 2020. 12. 12.

- Hamada, K. (2015). *The Fraught Politics of the TPP*. Project Syndicate, 30 October. Forrás: <http://www.project-syndicate.org/commentary/tpp-economic-gains-political-obstacles-by-koichi-hamada-2015-10> Letöltés ideje: 2020. 11. 22.
- Harding, R. & Reed, J. (2020). Asia-Pacific countries sign one of the largest free trade deals in history. Pan-Asia trade pact covers a third of the world's population and economic output. *The Financial Times*, 15 November.
- Helble, M. & Xie, Y. (2017). *Is the CPTPP a risky gamble?* East_Asia Forum, 23 December. Forrás: <http://www.eastasiaforum.org/2017/12/23/is-the-cptpp-a-risky-gamble/> Letöltés ideje: 2020. 11. 22.
- Hirst, T. (2014). *What are mega-regional trade agreements?* WeForum, 9 July. Forrás: <https://www.weforum.org/agenda/2014/07/trade-what-are-megaregionals/> Letöltés ideje: 2021. 03. 11.
- JAMA (2020). Chairman's comment on the Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP) November 16. Forrás: <https://www.automotiveworld.com/news-releases/jama-chairmans-comment-on-the-regional-comprehensive-economic-partnership-rcep/> Letöltés ideje: 2020. 12. 06.
- Ji, X., Rada, P., Mun, C. W. & Li, C. (2018). *Trade Policy Options for ASEAN countries and their Regional Dialogue Partners*. S. Rajaratnam School of International Studies, WP 309, 19 March. Forrás: https://www.rsis.edu.sg/wp-content/uploads/2018/03/WP308_180424.pdf Letöltés ideje: 2020. 11. 30.
- Koike, Y. (2015). *Japan's TPP Transformation*. Project Syndicate, 30 October. Forrás: <http://www.project-syndicate.org/commentary/tpp-help-japanese-economic-reforms-by-yuriko-koike-2015-10> Letöltés ideje: 2020. 11. 22.
- Korea Chair (2020). *South Korea and the RCEP*. 16 November. Forrás: <https://mailchi.mp/cebda5a3b33d/kf-vub-korea-chair-policy-brief-candlelight-moonlight-olympics-korea-in-transition-1335178?e=0f61ca5d68> Letöltés ideje: 2020. 12. 06.
- Lee, H. & Hakura, K. (2014). *TPP, RCEP, and Japan's Agricultural Policy Reforms*. OSIPP Discussion Paper: DP-2014-E-003. 31 March. Forrás: <http://www.osipp.osaka-u.ac.jp/archives/DP/2014/DP2014E003.pdf> Letöltés ideje: 2020. 01. 27.
- Mészáros, R. T. (2020). *A kínai dominancia megalapozójának harangozták be, mégis gyengére sikerült a világ legnagyobb gazdasági paktuma*. G7, november 23. Forrás: https://g7.hu/vilag/20201123/a-kinai-dominancia-megalapozojanak-harangoztak-be-megis-gyengere-sikerulta-vilag-legnagyobb-gazdasagi-paktuma/?fbclid=IwAR0sUvtMi8dJvTb4FDmzcmfyi2qvden6R_cVluSsxzUhEKHql7hYIXEkCM Letöltés ideje: 2020. 11. 29.
- Muraközy, L. (2016). Quo vadis Japán? Megtörheti-e a Great Stagnation korszakát az abenomics? *Külgazdaság*, 60(5–6), 27–60.
- Pannatier, S. & Hunter, R. (2019). *Deadlock at the WTO Appellate Body: No Consensual Way Out in Sight*. 10 December, Baker McKenzie. Forrás: <https://www.bakermckenzie.com/en/insight/publications/2019/12/deadlock-at-wto-appellate-body> Letöltés ideje: 2020. 11. 21.
- Petri, P. A. & Plummer, M. G. (2020). *Regional trade agreements will reorient East Asian economies away from the US*. Peterson Institute for International Economics. June 16. Forrás: <https://www.piie.com/research/piie-charts/regional-trade-agreements-will-reorient-east-asian-economies-away-us> Letöltés ideje: 2020. 12. 07.
- Summers, L. (1991). *Regionalism and the world trading system*. Economic Policy Symposium, Jackson Hole. Forrás: <https://www.kansascityfed.org/publicat/sympos/1991/S91summe.pdf> Letöltés ideje: 2020. 11. 30.
- Wilson, J. D. (2015). Mega-Regional Trade Deals in the Asia-Pacific: Choosing between TPP and RCEP? *Journal of Contemporary Asia*, 45(2) Forrás: <https://www.tandfonline.com/doi/10.1080/0472336.2014.956138> Letöltve: 2020. 01. 27.

- Wong, F. K.-H. (2020). *What the CPTPP and RCEP Mean for China and the Asia-Pacific Trade*. China Briefing, 10 December. Forrás: <https://www.china-briefing.com/news/cptpp-rcep-impact-china-asia-pacific-trade/> Letöltés ideje: 2020. 11. 30.
- WTO (2019). *World Trade Statistical Review 2019*. Forrás: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2019_e/wts2019chapter02_e.pdf Letöltés ideje: 2020. 11. 21.
- Ye, M. (2015). China and Competing Cooperation in Asia-Pacific: TPP, RCEP, and the New Silk Road. *Asian Security*, 11(3), 206–224. Forrás: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14799855.2015.1109509> Letöltve: 2020. 01. 27.
- Yonhap (2020). RCEP another impetus for export-reliant S. Korea. *The Korea Herald*. 15 November. Forrás: <http://www.koreaherald.com/view.php?ud=20201115000177> Letöltés ideje: 2020. 11. 06.

Az EU és a COVID-19: Intézkedésfigyelő adatbázis a Eurofound és a KOPINT-Tárki Konjunktúrakutató Intézet Zrt. együttműködésében

2020. március óta működik a Eurofound európai uniós koronavírus-intézkedés-figyelője, a COVID-19 EU Policy Watch. Az adatbázis fenntartói Európa-szerte gyűjtik a kormányok, a szociális partnerek és a vállalatok koronavírus-járvánnyal kapcsolatos reagálásait. A magyarországi példákat a Kopint-Tárki Konjunktúrakutató Intézet Zrt. intézetünk szolgáltatta. A folyamatosan frissülő adatbázis nyilvánosan elérhető és kereshető, különböző szűrőfeltételekkel. Az adatbázis jelenleg Magyarország 20 „intézkedését” tartalmazza. Ezek különböző kategóriákba csoportosítva jelennek meg. Nyers adatként (csv és json formátumban) is hozzáférhetők, elemezhetők, más országok intézkedéseivel is összevetve. Az összesen több mint ezer intézkedést, beavatkozást és vállalati reakciót tartalmazó adatbázis a koronavírus-járvány gazdasági és társadalmi hatásaira koncentrált, különböző jól behatárolható célcsoportokra elkülönítve, mint például részmunkaidős munkavállalók, fiatal (15–24 éves) munkanélküliek vagy kisvállalkozók. A további szűrőfeltételek között megtalálható a földrajzi régió, a gazdasági szektor, a foglalkozás és az intézkedés pénzügyi forrása. Az adatbázisra támaszkodva több jelentés és tanulmány is készült a Eurofoundnál, ezek egyike az ‘COVID-19: Policy responses across Europe’ (A COVID-19: szakpolitikai válaszok Európában).

A teljes adatbázis az alábbi linken érhető el:

‘COVID 19 EU PolicyWatch’:

<https://www.eurofound.europa.eu/data/covid-19-eu-policywatch>